

KAISU KUMPULAINEN

Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos

Tutkimusmatka suomalaiseen kylätutkimukseen

TIIVISTELMÄ

Artikkelissa esitellään suomalaisen kylätutkimuksen kehityksen pääpiirteitä, nykytilaa ja tulevaisuuden haasteita. Kylätutkimuksen lähestymistavat ovat muuttuneet ja moninaistuneet. Rakenneteoreettinen näkökulma on saanut rinnalleen konstruktionistisen ja kehittämisorientoituneen tutkimusotteen. Erilaiset tutkimukset rakentavat erilaisia kuvauksia ja määritelmiä kylästä tilana ja yhteisönä – ei ole olemassa yhtä selkeää ja kattavaa näkemystä ”kylästä”. Tämä rikastuttaa tutkimusta ja yhteiskunnallista keskustelua kylien menneisyydestä ja tulevaisuuden haasteista. Toisaalta se vie myös perimmäisten kysymysten äärille: Mikä on kylä? Kun kylät ja kylien määritelmät ovat jatkuvassa liikkeessä, pystyykö kylätutkimuksemme tavoittamaan sen kehityksen ja ne ilmiöt, jotka ovat maaseudun tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä?

Asiasanat: Kylä, kylätoiminta, kylätutkimus

Suomalaiset kylät ovat olleet eri tieteenalojen tutkijoiden kiinnostuksen kohteena jo pitkään, ja tutkimusta on tehty runsaasti (Knuutila & Rannikko 2008: 12). Jo 1800-luvulta lähtien on tuotettu tietoa kylien elinkeinorakenteesta, asutushistoriasta, elämäntavoista, kansanperinteistä jne. Maaseutuyhteisöt nähtiin erityisesti kansankulttuurin ja -perinteen ilmentymisen paikkoina. Talonpoikaisesta elämäntavasta kiin-

nostuneet tutkijat menivät retkikuntina suomalaisille kylille tutkimaan kansankulttuuria ja rakennusperinnettä 1920-luvulla (Kirveennummi & Räsänen 2000: 9). 1950-luvulla Kansallismuseon kansatieteellisen osaston johtajan Niilo Valosen johdolla aloitettiin laajat kansatieteelliset maaseutukulttuurin taltiointityöt. Hänen mukaansa ”vanha kyläkuva” oli katoamassa. Tutkimukset pyrkivät talentamaan suomalaista talonpoikaista kulttuuria ennen kuin se menetetään. Kyläläisten muistelujen lisäksi raportissa korostui kylien rakennusten ja asemapiirustusten merkitys. (Kirveennummi & Räsänen 2000: 9–15.) Ennen maaseudun suurta rakennemuutosta ja maaltapakoa 1960- ja 1970-luvuilla kylät nähtiin tutkimuksissa lähinnä kulttuurisina yhteisöinä, jotka olivat vastakkaisia kaupunkien elämäntavalle ja elinkeinoille.

Yhteiskuntatieteiden ja maaseutuosioologian rooli suomalaisessa kylätutkimuksessa nousi keskeiseksi 1960- ja 1970-luvuilla. Kylät nähtiin osana laajempaa yhteiskunnallista muutosta, modernisaatiota ja kaupungistumiskehitystä. 1970-luvulla yhteiskuntatieteellisen kylätutkimuksen painotus oli rakenteellisessa näkökulmassa, kuten elinkeinorakenteen ja elämäntavan muutoksessa osana yhteiskunnan laajempaa kehitystä (Tommila & Heervä 1980). 1990-luvulta lähtien konstruktivinen näkökulma on vallannut alaa, mikä heijastuu erityisesti kulttuurin korostumisena (Holmila 2003). Kulttuuri kylätutkimuksessa ei kuitenkaan perustu enää ajatukseen kylistä elämäntapayhteisönä, vaan semioottiseen ja kokemukselliseen lähestymistapaan. Kylätoimintaliike alkoi 1970-luvulla,

mikä loi oman suuntauksensa kylätutkimukseen tuomalla tulevaisuusorientoituneen lähestymistavan maaseutuun (Hautamäki 1989). Liittyminen Euroopan Unioniin ja kylätutkimuksen vuorovaikutus maaseutupolitiikan kanssa ovat vahvistaneet kehittämis- ja arviointitutkimusten roolia ja niistä on tulut keskeinen kylätutkimuksen osa-alue.

Maaseutu- ja kylätutkimuksen monitieteisyydestä johtuen (Knuutila & Rannikko 2008: 12–13) on harhaanjohtavaa luokitella tutkimusta enää jyrkästi eri tieteenalojen näkökulmasta. 2000-luvulle tultaessa eri tutkimussuuntausten näkemykset kylien tarkastelemisessa ovat lähentyneet toisiaan merkittävästi. Esimerkiksi maantieteilijät voivat tarkastella kylää yhteiskunnallisesta näkökulmasta tai yhteiskuntatieteilijät voivat soveltaa maantieteen käsitteistöä. Nykypäivänä kylätutkimuksia onkin järkevämpää tarkastella niiden käyttämien lähestymistapojen kautta eli pohtia, mistä näkökulmasta kylää tarkastellaan. Miten kylä määritellään? Mitä muotoillaan sen ongelmiksi? Ollaanko kiinnostuneita enemmän menneisyydestä vai tulevaisuudesta? Olen rajannut kylätutkimuksiksi tässä artikkelissa ne tutkimukset, joissa itse kylä on tutkimuksen kohteena tai joissa otetaan selkeästi kantaa kyliin tiloina tai yhteisinä. Raja ei ole aina selkeä. On esimerkiksi tutkimuksia, joissa puhutaan maaseutuyhdyskunnista, mutta jotka voidaan rinnastaa kyliin. Toisaalta, tutkimuksen otsikossa voi lukea sana kylä, mutta lähemmin tarkasteltuna kylä tarkoittaa vain yleistä maaseutukontekstia.

Jokaisella aikakaudella on olleet omat tapansa nähdä maailmaa ja ilmiöitä, mikä näkyy myös kylätutkimuksen kehityksessä. Maaseutututkimus heijastelee maaseudun muutosten lisäksi yhteiskunnallisen keskustelun, politiikan ja tieteen ajankohtaisia virtauksia. Tarkastelen tässä artikkelissa niitä lähestymistapoja, mitkä ovat olleet ominaisia suomalaiselle kylätutkimukselle ja vaikuttaneet sen kehitykseen. Lopuksi arvioin kylätutkimuksen nykytilaa ja hahmottelen keskeisiä tulevaisuuden haasteista.

Suomalaisen kylätutkimuksen kivijalat

Varsinainen yhteiskuntatieteellisesti painottuva kylätutkimus alkoi kukoistaa vasta 1970-luvulla

(Knuutila ym. 1996: 7; Siiskonen 2009: 63). Samalla kyliä on alettu tarkastelemaan monitieteisesti näkökulmasta, josta esimerkkinä on Turun yliopiston tutkimusryhmän loppuraportti ”Muuttuva kylä” (Tommila & Heervä 1980). Se oli ensimmäinen tieteiden väliseen yhteistyöhön pyrkivä kylätutkimusprojekti (emt.: 9). Siinä suomalaisten kylien muutoksen kuvaamisessa ja selittämisessä on pyritty kytkemään vuorovaikutukseen keskenään kansantieteen, historian tutkimuksen, uskontotieteen, folkloristiikan, maantieteen ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat. Teos onkin ehkä kattavin suomalainen kylätutkimus. Tutkimusta on myös kritisoitu siitä, että se jätti huomioimatta ajankohtaisimman kyliä koskevan ilmiön, maaseudun autioitumisen ja sen tuomat ongelmat (Rannikko 1989: 27).

Suomalaisen kylätutkimuksen merkittävimpiä kivijalkoja ovat olleet Turun yliopiston Muuttuva kylä (1980) tutkimushankkeen lisäksi Karjalan tutkimuslaitoksen Pohjois-Karjalan kylistä tekemät tutkimukset, joissa on seurattu kahden kylän, Rasimäen ja Sivakan, elämää ja kehitystä 1970-luvulta aina 2000-luvulle asti. Samalla kun tutkimukset ovat tuottaneet harvinaisen 40-vuotisen pitkittäistarkastelun suomalaisista syrjäkylistä, ovat ne myös esimerkkejä tieteen kentällä tapahtuneista muutoksista. Kullakin vuosikymmenellä ovat kylien kuvaukset ja ongelmat rakentuneet aikansa yhteiskuntatieteellisten käsitekehysten kautta. Vuonna 1973 ilmestyneessä ensimmäisessä Karjalan tutkimuslaitoksen raportissa Sivakka ja Rasimäki. Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä (Alanen ym. 1973) kylät näyttäytyivät autioituvien syrjäkylien ja kurjistuvien elinolosuhteiden kautta. Vuonna 1984 ilmestynyt Yhteiskunta kylässä (Rannikko ym. 1984) oli lähestymistavaltaan pitkälti jatkoa edeltäjälleen, ja tutkimuksia onkin kritisoitu niiden rakenteellisesta näkökulmasta. Niitä nimeltiin ”kurjistumistutkimuksiksi” ja ”maalaismarxilaiseksi ja vennamolaiseksi paradigmaksi”. (Knuutila & Rannikko 2008: 10.) Kylien kehitys nähtiin osana laajempaa rakenteellista yhteiskunnallista muutosta ja sama suuntaus oli nähtävissä myös kansainvälisessä maaseutuosologiassa (Newby 1980: 80). Tutkijat halusivat tuoda näkyväksi modernisaatioon, kaupungistumiseen ja kapitalismiin

liittyviä ongelmia maaseudun näkökulmasta.

Vuonna 1996 ilmestynyt Kyläläiset, kansalaiset -tutkimusraportti (Knuutila ym. 1996) otti etäisyyttä rakenneteoreettiseen traditioon, ja siinä tarkasteltiin kylä yhteisön ja identiteetin käsitteiden kautta. 1980-luvulla kylä näyttäytyi vielä yhteiskunnallisten prosessien tapahtumapaikkoina (Knuutila ym. 1996: 10), mikä tarkoitti pitkälti kylää yhteiskunnallisten ongelmien näyttämönä. Kymmenen vuotta myöhemmin kylä rakentui vahvasti kokemukselliseksi ja muisteltuna paikkana. Kyläläisten kertomukset kylästäan, elämäkulusta, poliittisesta järjestäytymisestä ja uskomuksista nousivat tarkastelun keskiöön. Kylätutkimuksessa oli nähtävissä sama kulttuurinen käänne kuin yhteiskunta- ja maantieteissä yleisesti (Jokinen 2005; Granberg 2010: 50). Sosiaalisen todellisuuden kuvaamisessa ei keskitytty enää niinkään taloudellisten ja materiaalien tekijöiden merkitykseen, vaan tunnistamaan yhteisöt ja kylät kulttuurisina ja kokemuksellisia ilmiöinä.

Vuonna 2008 ilmestynyt neljäs raportti Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä on vahva itserefektio pitkistä tutkimusprosesseista. Se on kylätutkimuksen lisäksi oiva esimerkki siitä, miten eri aikakaudet tuottavat erilaista tietoa ja todellisuutta tutkittavastaan ilmiöstä kulloistenkin tutkimustrendien mukaan. 2000-luvulla kylä tarkastellaan monikerroksisina ja monimerkityksellisinä tiloina. Tutkijat ovat tietoisesti pyrkineet välttelemään raportissa syrjäseutujen yhteiskunnallisten rakenteiden tuhoutumisen kuvausta (Knuutila & Rannikko 2008: 15) ja keskittyneet sen sijaan kylien muutoksen tulkinnassa kaikkeen siihen uuteen liikehdintään, mitä kylillä tapahtuu. Enää ei kysellä, ovatko kylät kuolemassa, vaan ne tunnistetaan myös kesäasukkaiden ja matkalaisten paikkoina, julkisuuskuvina sekä kehittämisen paikkoina. Samalla rakenneteoreettinen näkemys on noussut jälleen fenomenologisen tarkastelun rinnalle. Kylät näyttäytyvät samalla sekä rakenteellisina tiloina että kokemuksellisia ja symbolisina paikkoina.

Kylätoimintatutkimus ja kylien kehittäminen

Kylätoimintaliikkeen synty 1970-luvulla vaikutti merkittävästi suomalaisen kylätutkimukseen.

Enää ei tutkittu pelkästään, mikä kylä on tai mitä siellä tapahtuu, vaan rinnalle syntyi tutkimusprojekteja, jotka pyrkivät kylien tietoiseen kehittämiseen ja muutoksen aikaansaamiseen. Toiminta-, kehittämis- ja arviointitutkimuksilla on toimintaa muuttamaan pyrkivä orientaatio, joka painottuu erityisesti kylätoimintatutkimuksessa. Itse kylätoimintaliikkeen syntyminen voidaan nähdä osana valtakunnallista yliopistojen ja Suomen Kunnalliliiton yhdessä toteuttamaa kylätutkimusprojektia (Kylätutkimus 76). 1970- ja 1980-luvuilla julkaisiin useita kylätutkimuksia, joissa tavoitteena oli kylien kehityksen ja kuntayhteistyön edistäminen (esim. Kylätutkimus 76 ja Oulun yliopiston Kylätutkimus 79 -raportit). Lisäksi laadittiin kylätoimintaohjeistuksia ja yleisesti hyväksytty näkemys kylätoiminnan käytännöistä ja tavoitteista. Kylätutkimus 76 -tutkimushanke (Hautamäki 1979) liittyy siis sekä kylätoiminnan kehitykseen kylä- ja ohjelmatasolla että toimintatutkimusorientoituneen kylätoimintatutkimuksen syntyyn. Hankkeen tutkijoiden esitelmistä ja raporteista rakentui kylätoiminnan diskurssi (Hyryyläinen 1994: 36–41), joka elää kylätoiminnan käytäntöjen lisäksi vahvasti myös kylätoimintatutkimuksissa. Tutkimukset eivät pyri tarkastelemaan kylätoimintaa kriittisesti tai kyseenalaistamaan sitä, vaan se nähdään merkittävänä välineenä toivotun yhteiskunnallisen kehityksen edistämiseksi paikallistasolla.

Toimintatutkimus tuli 1970- ja 1980-luvuilla osaksi kylien kehittämistä laajemminkin. Esimerkiksi Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilulla pyrittiin muuttamaan asukkaiden kulttuurikäyttäytymistä ja edistämään näin paikallista kulttuuridemokratiaa (Kangas 1988a). Hyvinvoinnin lisääminen ja kylien elinvoimaisuuden turvaaminen kyläläisten osallistamisen ja aktivoiminnan kautta olivat toimintatutkimusten päätavoitteita. Kehittämisprojekteilla pyrittiin kyseenalaistamaan kansalaisia objektivoidut tutkimus- ja hallintotavat, ja tekemään kyläläisistä kuntasuunnittelun subjekteja (Kangas 1988b). Kylätoiminta ja kyläyhdistykset (silloiset kylätoimikunnat) eivät olleet toimintatutkimuksessa niinkään kiinnostuksen kohteena, vaan niiden kautta päästiin toteuttamaan tutkimukselle asetettuja toiminnallisia tavoitteita, kuten kansalaisten aktivoiminta. Toimintatutkimus-

suuntaus rantautui ensin USA:sta Eurooppaan 1960-luvulla ja lopulta myös Suomeen. Esimerkiksi Iso-Britanniassa pyrittiin yhteisökehittämisprojekteilla (community development project) lisäämään hallinnon ja paikallisten ihmisten vuorovaikutusta kaupunkien sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. (Lees & Smith 1975: 189; McTaggart 1997). Toimintatutkimus (action research) nähtiin keskeisenä sosiaalipolitiikan välineenä.

Kylätoimintatutkimus toi 1970-luvulla päivänsä lähestymistavan rakenneteoreettiselle tutkimukselle, mikä näkyi myös kiistoina ja vastakkainasetteluina tieteenalojen kesken (Knuutila & Rannikko 2008: 11). Yhteiskunnan rakenteelliset muutokset eivät kehittämisorientoituneessa lähestymistavassa rakennu suurimpina uhkina kylien tulevaisuudelle, vaan enemmänkin esteet kylien paikalliselle järjestäytymiselle, yhteisöllisyydelle ja aktivoitumiselle. Knuutilan ja Rannikon (2008: 11) mukaan toimintatutkimuksellinen lähestymistapa yliarvioi kylien sisäisten kehitysehtojen merkitystä ja vastaavasti aliarvioi laajempien yhteiskunnallisten rakennemuutosten vaikutusta kylien kehitykseen. Toisaalta lukuisat toimintatutkimukset ja kehittämishankkeet ovat tuoneet toivoa ja vastanneet yhteiskunnalliseen tilaukseen positiivisemmista vaihtoehdoista maaseudun kurjistumistarinoiden rinnalle.

Kylätoimintatutkimuksesta tuli hallitseva maaseutututkimuksen suuntaus (Knuutila & Rannikko 2008: 11). Merkittävä osa kylätoimintatutkimuksista on lähestynyt kyliä kehittämistoiminnan näkökulmasta, jolloin tarkastelun keskiössä on laajemman yhteiskuntatason sijaan paikallisen kehittämistoiminnan vaikuttavuuden arviointi. Arviointitutkimus pyrkii jonkin prosessin, suunnitelman, ohjelman tai yksittäisen hankkeen arvottamiseen ja kehittämiseen sekä tuottamaan tietoa päätöksenteon tueksi (Roininen 2012: 47). Arviointitutkimus eroaa perinteisistä tutkimusmetodeista, koska se on luonteeltaan avoimen normatiivista. Se ei pyri puhtaaseen objektiivisuuteen, vaan sillä sitoudutaan edistämään tiettyjä arvoja (Platt 1982: 19–20). Kylien kehittäminen ja elinvoimaisena pitäminen on maaseutututkimuksessa tällainen yhteisesti jaettu normi, joka ohjaa tehtävää tutkimusta. Arviointitutkimuksen yleistymisen taustalla on julkisen sektorin New Public Management -hallintata-

van leviäminen USA:sta Eurooppaan 1980- ja 1990-luvulla (Roininen 2012: 48). Uusi hallinnollinen ohjausjärjestelmä on osa yhteiskunnallista muutosta kohti projektiyhteiskuntaa (Rantala & Sulkuinen 2006), jossa erilaiset kehittämisprojektit ja niiden arviointi ovat keskeisiä toiminnan muotoja (Palola ym. 2010).

Erialaisten arviointitutkimusten kautta on etsitty keinoja ja vastauksia kylien kehityksen edistämiseen esimerkiksi maaseutumatkailun mahdollisuuksia kartoittamalla (Aho 2001) sekä suunnittelu- ja elinkeinojen kehittämiskäytäntöjä (Ponnikas ym. 2005) ja kylien kehittämisohjelman hyödyntämistä (Sillanpää & Ålander 2010) arvioimalla. Esimerkkejä arviointiorientoituneista tutkimuksista ovat myös Lahtisen (1998) tutkimus kylätoimintakulttuurista ja sen menestystekijöistä sekä Niemisen (2000) tutkimus kainuulaisen kylätoiminnan vaikutuksesta kylien kehittämiseen. Kehittämis toiminnan näkökulmasta on korostunut erityisesti Euroopan unionin rahoittaman hanketoiminnan tutkiminen ja arviointi (Niemi & Malinen 1994; Rannikko 1997; Puuronen 1998; Sihvola & Isosuo 1998; Karhio 1999; Salmi 2003; Salmikangas 2004; Rosenqvist & Kaipainen 2009). Maaseudun ja kylien kehittäminen sekä kyläläisten osallisuus ovat kyseenalaistamattomia tavoitteita, ja tutkimuksen tehtävä on arvioida, onko niiden toteuttamisessa onnistuttu tai miten niitä voitaisiin parhaiten edistää. Arviointitutkimukset tarjoavat vastauksia ajankohtaisiin maaseudun kehittämisen haasteisiin, mutta toisaalta läheinen suhde politiikkaan ja hallintoon voi yksipuolistaa ja vaimentaa kriittisiä ääniä ja vaihtoehtoisia näkökulmia.

Kylätoimintaa on tutkittu osana suomalaisen yhteiskunnan kehitystä, ja tutkimusten tuottamat määritelmät kylätoiminnasta ovat vaihdelleet. Se on nähty reaktiona yhteiskunnan muutokseen (esim. Kumpulainen 1989) sekä vastauksena sen tuomiin haasteisiin. Kylätoiminta määritelläänkin yleisesti osana laajempaa yhteiskunnallista liikettä, joka on pyrkinyt tasoittamaan maaseudun muutoliikkeen kielteisiä vaikutuksia. (Hyryläinen 1994: 1; Uusitalo 1998: 130; Viinikainen & Puustinen 2000: 82.) Kylätoimintaa on tarkasteltu esimerkiksi poliittisen (Mäki 1999) ja kansalaistoiminnan muotona (Rimmi 1988; Hautamäki

1989). Alkutaipaleella kylätoiminnan määritelmässä vilahteli vielä käsite protestiliike (Hautamäki 1979: 10; Kumpulainen 1989: 23), mikä heijasteli ajalle tyypillistä kriittistä näkökulmaa vallitsevaan kehitykseen. 2000-luvulle tultaessa käsitteet ovat pehmentyneet ja vastakkainasettelujen rakentamista julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan välille on alettu vältellä. Vuorovaikutuksesta politiikan ja tutkimuksen välillä kertoo esimerkiksi se, että kylätoimintatutkimuksissa käytetään samoja käsitteitä kuin poliittisissa ohjelmissa, kuten sosiaalinen pääoma (esimerkiksi Hyyryläinen 2000) ja omaehtoisuus (esim. Nieminen 2000).

Kylätutkimus ja maaseutupolitiikka

Kylätoimintatutkimus, kuten muukin maaseutututkimus Suomessa, on läheisessä vuorovaikutuksessa maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kanssa (Granberg 2010). Maaseutupolitiikka oli vielä 1950- ja 1970-luvuilla osa aluepolitiikkaa, mutta 1980-luvun lopusta lähtien on puhuttu maaseudusta erityisenä politiikan ja kehittämisen kohteena. Vuonna 1995 perustettu Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä vakiinnutti maaseutupolitiikan maatalous- ja aluepolitiikasta erillisenä omana maaseudun elinvoimaisuuden ja kehityksen turvaamiseen keskittyvänä politiikan alana. Ei ole sätumaa, että Suomen liittyminen Euroopan unioniin osui samaan vuoteen ja kylätoiminnan kansallinen kattojärjestö Suomen Kylätoiminta ry perustettiin kaksi vuotta myöhemmin. (Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi 2009.) Kylätoimintaliike nivottiin osaksi suomalaista maaseutupolitiikkaa sekä Euroopan unionin aluekehittämisen verkostojäseneksi. Tämä mahdollisti Euroopan unionin hankerahoituksen hyödyntämisen kylien kehittämisessä.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on määritellyt suomalaisen maaseudun kehittämisen tavoitteita maaseutupoliittisissa ohjelmissaan. Valtakunnallinen kylätoiminnan katto-organisaatio Suomen Kylätoiminta ry on taas määritellyt kansallisissa kylätoimintaohjelmissa kylätoiminnan tavoitteet. (Kumpulainen 2012: 73.) Kylätoimintaohjelma toimii yhtenä pohjadokumenttina valtion maaseutupoliittisen ohjelman laatimisessa

(Halhead 2004: 18–19). Valtakunnallisissa kylätoimintaohjelmissa maaseutupolitiikan tavoitteet kirjataan konkreettisiksi toimenpidesuosituksiksi paikallisille toimijoille, yhteisöille ja yhteistyötaidoille. Maaseutupolitiikka on vaikuttanut kylien kehittämisen lisäksi kylätutkimuksen kehitykseen ja sisältöihin. Maaseutupolitiikan kautta suunnataan rahoitusta maaseutututkimukselle, joka edistää politiikan määrittelemiä tavoitteita maaseudun ja kylien kehitykselle. Maaseutupolitiikan rahoittamalla tutkimuksella ei pyritä pelkästään tieteellisen tiedon tuottamiseen, vaan tutkimus on sitoutunut maaseudun ja kylien kehittämiseen. Tämä vaikuttaa tutkimusten kysymysten asetteluun ja valittuihin metodeihin.

Maaseutupolitiikka ja maaseudun kehittämistoiminta ohjaavat kylätutkimusta myös välillisesti. Kylien kehittämishankkeilla ja kyläyhdistysten kasvavalla alueellisella merkityksellä on ollut konkreettinen vaikutus kylien elämään ja rakentumiseen tiloina (Kumpulainen 2012). Suomen maaseutupoliittiset tavoitteet ja toimintalinjat esittelevässä Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2007–2013 kylällä tarkoitetaan rekisteröidyn kyläyhdistyksen tai -toimikunnan aluetta ja sen asukkaista. Kylä määrittyy tällöin siellä tapahtuvan järjestäytyneen ja alueelliseen kehittämiseen pyrkivän sosiaalisen toiminnan kautta. Vastaavasti kyliä, joissa ei ole kylätoimintaa, ei tunnusteta olemassa oleviksi tiloiksi (Kumpulainen 2012: 43). Kylät samaistetaan yhä enemmän kehittämistoimintaan. Kyläyhdistykset ovat kylien paikallisia ja toiminnallisia yhteisöjä, ja niiden luonnetta määrittävät merkittävästi strateginen ja suunnitelmallinen kehittämistyö. Kylien muutokset tiloina on samalla kylätutkimuksen kohteen muutosta.

Kylän ja yhteisön moninaiset tulkinnat

1980-luvulla alkoi tiedemaailmassa konstruktivistinen tutkimus vallata alaa (Jokinen 2005). Myös kylätutkimuksessa tämä näkyi uudenlaisina näkökulmina ja kulttuurin korostumisena. Konstruktivistisesti ajateltuna jokainen tutkimus tuottaa omanlaisensa kuvauksen kylästä riippuen valituista käsitteistä ja metodeista. Todellisuus, ja myös

tutkimus, on sosiaalisessa ja kielellisessä prosessissa syntyvää ja kontekstisidonnaista (Berger & Luckmann 1966). Kylä voi olla joko paikka tai yhteisö (yleensä nämä käsitteet sekoittuvat keskenään), jonka historia, ongelmat ja tulevaisuuden näkymät määrittyvät tutkijan tulkinnan kautta. Esimerkiksi rakenneteoreettinen lähestymistapa (esim. Tommila & Heervä 1980) määrittää kylän ongelmat eri näkökulmasta kuin vaikkapa toimintaorientoitunut tutkimus (esim. Keränen 2002). Rakenteellisesti yleinen yhteiskunnan ja talouden kehitys painottuu kylän ongelmien kuten palvelujen häviämisen syynä, toimintatutkimuksessa etsitään kehityksen esteitä ja haasteita kylän sisältä ja paikallisista toimintatavoista. Semiotiikkaan keskittyvä tarkastelutapa rakentaa kylän enemmän muistoihin, mielikuviin ja kokemuksiin liittyvänä ilmiönä (esimerkiksi Luoto 2008), kun taas kylätoimintaa edistämään pyrkivä tutkimus korostaa kylää yhteisöllisenä tilana (Hyyryläinen 1994). Kylä voidaan määritellä myös myyttinä, joka edustaa kadotettua paratiisia, jota ei ole ikinä ollutkaan (Lapintie & Riipinen 1994: 46–59). Samalla kun kylien määrittäminen on moninaistunut, niiden olemassaoloa on alettu kyseenalaistaa.

Suomalaisille kylätutkimuksille on ollut tyypillistä muutoksen painottaminen. Kylät ovat muuttuneet; lisäksi joissain tutkimuksissa pyritään edistämään toivottavaa muutosta. Se, mistä näkökulmasta muutosta tarkastellaan tai minkä muutoksesta ollaan kiinnostuneita tai suhteessa mihin muutos on tapahtunut, sen sijaan vaihtelee. Painoituksina yhteiskunnalliseen muutokseen keskittyvissä tutkimuksissa on ollut kylien suhde muuhun ympäröivään yhteiskuntaan, kuten kuntiin (Konttila ym. 2004) tai kaupunkeihin yleisemmällä tasolla (Viinikainen & Puustinen 2000; Holmila 2003) sekä EU:n tuomiin vaikutuksiin (Lapintie & Riipinen 1994). Yhteisöllisyyden muutoksesta on oltu kiinnostuneita jo pitkään. Määritelmät tosin ovat muuttuneet merkittävästi. 1970- ja 1980-luvuilla kylien yhteisöllisyyttä arvioitiin sosiaalisen integraation ja eriarvoisuuden (Honkala 1980) sekä yhdyskunnan kehityksen (Rannikko 1989) kautta ja elämäntavan muutoksena (Karisto ym. 1997: 131). 2000-luvulla yhteisöllisyydestä on tullut enemmän kulttuurinen (Holmila 2003) ja toiminnallinen ilmiö (Rannikko

2009: 5–6). Paikallisyhteisöt voidaan nähdä myös kylätoiminnan ja vastaavan paikallisen yhteistoiminnan kautta tuotettuina toiminnallisina ja strategisina kehittämissyhteisöinä (Hyyryläinen ym. 2011; Kumpulainen 2012; Kumpulainen 2013).

Suomalaisen kylätutkimuksen yhteisön käsitteissä tapahtuneet muutokset heijastelevat kansainvälisen tutkimuksen yhteisökeskusteluja. Maaseutuosiosologiassa vallitsi 1960-luvulle saakka Ferdinand Tönniesin teoksessaan *Gemeinschaft und Gesellschaft* (1887) esittelemä ideaalityyppeihin perustuva yhteisöjaottelu. Sen mukaan kylät ovat traditionaalisia, yksityisiä ja luonnollisia yhteisöjä (*gemeinschaft*). Kaupunkien elämä taas perustuu enemmän pinnallisiin ja rationalisiin yhteisöihin (*gesellschaft*). (Tönnies 1974; Newby 1980: 76; Rannikko 1989: 15–21; Granberg 2012: 50.) Suomalaisen kylien tutkiminen kansankulttuurin keräämisen paikkana edustaa perinteistä yhteisönäkemyksiä. 1970-luvulla yhteisön käsitteestä hävisi paikallinen ulottuvuus ja alettiin korostaa yhteenkuuluvuuden merkitystä laajemmassa merkityksessä (Rannikko 1989: 19).

1990-luvulla yhteisön kulttuurinen määrittely ja identiteetin korostaminen saivat haastajakseen kommunistaristisen yhteisökäsityksen, joka perustui Robert Putnamin (2000) ajatukseen aktiivisesta yhteisöön osallistumisesta ja sosiaalisista suhteista sosiaalisena pääomana, joka edistää keskeisesti yksilöiden ja yhteiskuntien hyvinvointia. Putnamilaista yhteisömäärittelmää ovat Suomessa soveltaneet esimerkiksi Lahtinen (1998) ja Pehkonen (2005). Kansainvälisiä keskusteluissa yhteisökehittäminen (*community development*) liitetään usein kehitysmaihin, mutta samat käsitteistöt, kuten osallistuminen (*participation*), valtaistaminen (*empowerment*) (esim. Glyn 2004; Kothari 2007) ja aktiivinen kansalaisuus (esim. Gaynor 2009; Bell ym. 2010) vallitsevat sekä niin sanottujen kehittyneiden että kehitysmaiden maaseutuyhteisöjen tutkimuksessa. Asutuksen ja kehityksen keskittyminen suuriin kaupunkeihin ja kylien kurjistuminen ovat globaaleja ilmiöitä, joita yritetään ratkaista erilaisten maaseutuyhteisöihin kohdistuvien kehittämis- ja tutkimusprojektien avulla.

Uusia näkökulmia kylätutkimukseen

Maaseudun ja kylien muutos jatkaa kulkuaan, ja tutkimus yrittää tavoittaa uusia ilmiöitä ja haasteita, joita kylien elämään liittyy. Maatalouden merkittävästi pienentynyt rooli paikallisena työllistäjänä ja elämäntavan sekä yhteisöllisyyden rakentajana on näkynyt maatalouskeskeisyyden väistymisenä maaseutututkimuksessa jo 1970-luvulta lähtien (Siiskonen 2009: 63). Kyliä ei tutkita 2000-luvulla enää maatalousyhteisöinä. Kylien ja maaseudun rakenteellinen tehtävä on muuttunut, mikä heijastuu tutkimukseen. Matkailu ja virkistyskäyttö ovat nousseet ruoantuotannon rinnalle. Esimerkiksi Rannikko (2008) puhuu pistäytymiskylästä, millä hän tarkoittaa syrjäisiä maaseutualueita, jotka eivät pysy asutettuina samalla tavalla kuin kaupunkien läheiset alueet. Näillä kylillä tilan käyttöä ja sosiaalista elämää leimaavat vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat. Vaikka kylät tyhjäntyvät ympärivuotisista asukkaista, esimerkiksi kesämökkiläiset, kalastajat, metsästäjät, marjastajat ja vaeltajat täyttävät maaseututilaa. Matkailun lisääntyminen korostaa lisäksi kylien tuottamista erilaisina tarinoina vierailijoille ja turisteille (Luoto 2008).

Maaseutuasumiseen liittyvät kysymykset ovat olleet näkyvästi esillä maaseutupolitiikassa ja kyliin liittyvässä tutkimuksessa. Ympäristökysymykset ovat aikamme haasteita. Maaseutuasumista on pidetty ekologisesti ongelmallisena, erityisesti pitkien välimatkojen takia. Toisaalta maaseutu voi tarjota myös vastauksia esimerkiksi energian tuottamisen kysymyksiin. Kestävä kylä pohjoisissa olosuhteissa -tutkimus on hyvä esimerkki siitä, miten maaseutuasuminen ei ole välttämättä pelkästään ongelma ilmastonmuutoksen hillinnässä, vaan se voi olla myös osa ratkaisua tarjotessaan esimerkkejä erilaisista ekologisista asuinyhdyskunnista (Palttala & Erat 2009). Palvelujen saatavuus ja väestön ikääntyminen ovat keskeisiä kylien haasteita. Tämä näkyy myös ilmestyneissä kylätutkimuksissa. Lehtolan (2001) väitöskirja tarkastelee syrjäkylässä asuvien ihmisten arkea ja palveluissa tapahtuneen muutoksen vaikutuksia siihen. Vuorisen (2009) väitöstutkimus pohtii minkälaista on ikääntyä pienessä maalaiskylässä. Kyläläiset keskiössä -tutkimus tarkastelee hyvin-

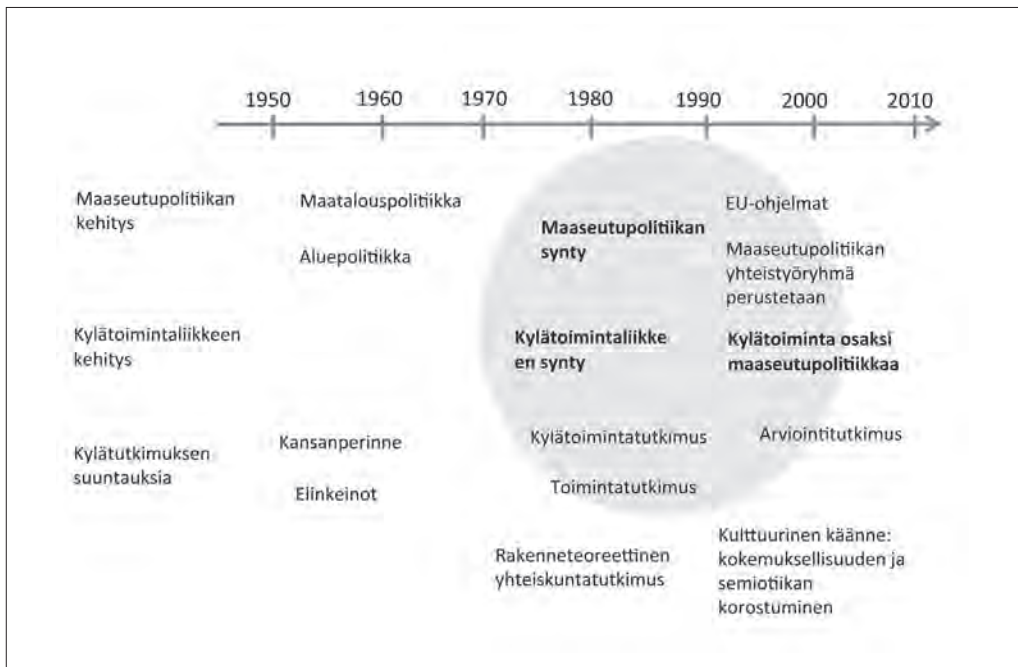
vointipalvelujen saatavuutta kyläläisten näkökulmasta, ja siinä pyritään lisäksi löytämään uusia mahdollisuuksia uuden teknologian soveltamiseen maaseudun lähipalvelujen turvaamisessa (Kilpeläinen & Pohjola 2007).

Kylätutkimuksesta puhuttaessa jää usein mainitsematta paikallisten yhdistysten, hankkeiden ja yksittäisten aktiivisten ihmisten kautta toteutetut kylähistoriat ja -kirjat. Ne eivät välttämättä täytä tieteellisen tutkimuksen kriteerejä, mutta ne ovat kuitenkin merkittäviä kylien perinnön ja elämän taltioijia ja samalla kylien määrittäjiä. Suomessa on tehty kyläkirjoja maailmanennätysvauhtia (Knuutila 2005), ja lukuisat paikallishistoriat pyrkivät jättämään jälkipolville tärkeää tietoa elämäntavasta, toiminnasta, kulttuuriperinnöstä ja ihmisistä – vielä kun on ihmisiä, jotka muistavat. Kyläkirjat, kuten mikä tahansa historian kirjoittaminen, on aina valikoivaa, mikä tarjoaisi haastetta myös tutkimukselle selvittää, minkälaisen kylien historian paikalliset kyläkirjat rakentavat. Joka tapauksessa kyläkirjat ovat merkittäviä kylien historian tutkimuksia, eikä niiden merkitystä voi väheksyä. Lisäksi ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa tehdään yhteistyöprojekteja kyläkehittäjien kanssa ja opinnäytetöitä, joilla pyritään tukemaan kylien kehittämistyötä. Näidenkään hankkeiden arvoa maaseutututkimukselle ei tule unohtaa.

Kylätutkimuksen kehitysvaiheet

Suomalaisen kylätutkimuksen kehityksessä voidaan tunnistaa erilaisia vaiheita eri vuosikymmeniä. Seuraava kaavio kuvaa suomalaista kylätutkimusta ajallisesta perspektiivistä.

Tiedemaailman virtaukset ja yleiset trendit ovat tuoneet kylätutkimukseen uusia vaikutteita. Ei voida kuitenkaan sanoa, että esimerkiksi kulttuurinen käänne olisi tarkoittanut rakenneteoreettisen kylätutkimuksen loppumista. 2000-luvulle tultaessa kylätutkimukselle on ollut ominaista näkökulmien moninaisuus. Kehittämisen ja kylätoimintaan liittyvät tutkimukset ovat lisääntyneet, mutta rinnalla tehdään yhä myös kriittistä perustutkimusta. Toimintatutkimuksen yleistymisen myötä kylät eivät ole kuitenkaan enää pelkästään tutkimuksen kohteita, vaan myös aktiivisia toimijoita – tutki-

KUVA 1. Kylätutkimuksen kehitys ja vuorovaikutus maaseutupolitiikan kanssa

muksen ja kehityksen subjekteja.

Suomalaisen maaseutupolitiikan syntyminen ja vahvistuminen, kylätoimintaliike ja Euroopan unioniin liittyminen ovat vaikuttaneet kylätutkimukseen. Pyöreä alue kaaviossa kuvaa niitä tutkimuksen alueita, jotka ovat eniten vuorovaikutuksessa maaseutupolitiikan kanssa. 1950-luvulla kyliin liittyvä tutkimus ja politiikka olivat selkeästi erillisiä alueita. 1970-luvulta alkanut kylätoimintaliikkeen ja tiedemaailman yhteistyö loi maaseudun kehittämislle yhteisen kielen, ja kylätoiminnan integrointi osaksi maaseutupolitiikkaa 1990-luvulla tiivistä vuorovaikutusta entisestään. Maaseutupolitiikka vaikuttaa suoraan siihen minkälaista kylätutkimusta harjoitetaan suuntaamalla tutkimushankerahoitusta maaseutupolitiikkaa edistävälle hankkeille. Lisäksi maaseutupolitiikka ja kylätoiminta muuttavat suomalaisten kylien luonnetta (Kumpulainen 2012), mikä vaikuttaa myös tutkittavaan kohteeseen ja näin välillisesti myös kylätutkimukseen. Vaikka metodit ja kylien määrittelyt ovat moninaistuneet, enää ei ole kuitenkaan nähtä-

vissä yhtä kiivaita väittelyjä ja kritiikkiä eri lähestymistapojen välillä kuin 1970-luvulla. Tutkijat näyttävät sisäistäneen konstruktionistisen näkemyskerän eri totuuksien yhtäaikaisesta olemassaolosta, eivätkä juurikaan haasta toistensa näkemyksiä, eivätkä myöskään maaseutupoliittista diskurssia.

Kylätutkimuksen tulevaisuuden haaste

Kylätutkimukselle on ollut leimallista menettämisen ja hiipumisen kuvaus: elämäntavan, yhteisöllisyyden, elinkeinojen, kulttuuriperinnön – ja lopulta myös itse kylän. Tämä tuo tutkimukseen oman melankolisen, ja monesti myös romantisoitun pohjavireensä. Kylätutkimuksesta puhuttaessa herää mielikuva vanhoista, muistelluista kylästä, vanhasta menetetyistä ajasta, jolloin kaikki oli paremmin. Tällöin syntyy ajatus siitä, että ennen modernisoitumista oli olemassa jonkinlainen oikea tai ideaalikyliä, johon nykyisiä ongelmallisia kyliä verrataan. Kylä sanaan liittyä voimakkaita

mielikuvia, jotka liittyvät enemmän historiaan kuin nykyisyyteen. Mitä enemmän määrittelyssä nojaututaan tähän nostalgiseen kylään, sitä kauemmaksi itse tutkimuksen kohde voi tutkijoilta karata. Kylä -käsitteen rasitteena on, että se viittaa johonkin sellaiseen, jota ei enää ole, ja liika takeruminen menneisyyteen estää näkemästä nykyisyyttä ja tulevaisuuden haasteita. Yksinkertaistettuna, ovatko ”kylät” enää siellä, mistä me tutkijat niitä etsimme? Tutkimmeko kadotettuja paikallisyhteisöjä ja traditioita, kun elämä on siirtynyt jonnekin muualle?

Kylätutkimuksen moninaistumisen myötä ”kylä” on saanut uusia merkityksiä. Enää ei ole itsestään selvää määritelmää kylästä, eikä siis myöskään kylätutkimuksen kohteesta. Käsitteen monimerkityksellisyys on myös mahdollisuus kylätutkimuksen tulevaisuudelle. Tutkijoiden haasteena on paikantaa se kohta yhteiskunnallisessa muutoksessa, jossa on tilasta ja tarvetta kylätutkimukselle. Laveasti määriteltynä maaseuduksi voidaan määritellä suurin osa Suomea ja kyliksi kaikki ne maaseutumaiset asuin-keskittymät, jotka eivät ole kuntia. Kuntarakennemuutoksen myötä näiden uusien kylien määrä lisääntyy samalla kun pieniä kyliä häviää. Tässä on mielestäni tulevaisuuden kylätutkimuksen paikka ja mahdollisuus. Käynnissä oleva rakenteellinen ja tilallinen muutos tarvitsee uudenlaisia käsitteellistämisiä ja tulkintoja. Erilaiset asuin-keskittymät, lähiöt, kuntakeskukset ja kirkonkylät hakevat rooliaan uudessa tilanteessa. Julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tehtävänjako on myös uudelleen neuvottelun alla. Kylät ovat kansalaistoiminnan tiloja, joiden merkitys valtion ja kuntien rinnalla tulee korostumaan. Jotta kylätutkimus kukoistaisi myös tulevaisuudessa, sen pitäisi kyetä laajentamaan näkemystään kylästä ja tunnistaa – ja myös lunastaa – oma paikkansa tämän yhteiskunnallisen murroksen analysoijana ja tulkitsijana.

Kylätutkimuksen tulevaisuus edellyttää kylän säilymistä tieteellisissä keskusteluissa yhteiskunnan muutoksesta. Toinen vaihtoehto on puhua esimerkiksi paikallisyhteisöistä, paikkakunnista, kunnanosista tai yhdyskunnista. Kyse on pitkälti myös tutkijoiden vallasta ja valinnoista, haluavatko he identifioitua kylä- ja maaseutututkijoiksi vai eivät.

LÄHTEET

- Aho, Seppo 2001. Kylätoiminnan ja matkailun roolista syrjäisen maaseudun kehittämisessä. Teoksessa: Lassila, Hilikka & Seppo Aho (toim.). *Matka maaseudulle – Näkökulmia maaseutumatkailun tutkimukseen*. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu, Kuopio. 131–150.
- Alanen, Ilkka, Leena Alanen, Tauno Hirvonen, Terttu Hämäläinen, Pekka Laaksonen, Jukka Oksa, Martti Siisiäinen, Martti & Anne-Marie Winter 1973. *Sivakka ja Rasimäki*. Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä. Joensuun korkeakoulu, Karjalan tutkimuslaitos, Joensuu.
- Bell, Michael M., Sarah E. Lloyd & Christine Vatovec 2010. *Activating the Countryside: Rural Power, the Power of the Rural and the Making of Rural Politics*. *Sociologia Ruralis* 50(3): 205–224.
- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann 1966. *Social construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, New York.
- Gaynor, Niamh 2009. *In-Active citizenship and the depoliticization of community development in Ireland*. *Community Development Journal* 44: 1–15.
- Glyn, Williams 2004. *Evaluating participatory development: tyranny, power and (re)politicization*. *Third World Quarterly* 25: 557–578.
- Granberg, Leo 2010. *Maaseutututkimuksen muodonmuutos*. *Maaseudun Uusi Aika* 18(1): 50–55.
- Halhead, Vanessa 2004. *Suomen kylätoimintaliike & Euroopan maaseutuliiikkeet*. Suomen Kylätoiminta ry:n julkaisu 2/2005.
- Hautamäki, Lauri 1979. *Elävä kylä*. Kylätoiminnan opas. Gummerus, Jyväskylä.
- Hautamäki, Lauri 1989. *Elävä kylä – elävä kotiseutu – elävä Suomi*. Kylätoiminnan tausta, synty ja laajeneminen kansanliikkeeksi. Kyläasiain neuvottelukunta, Helsinki.
- Holmila, Marja 2003. *Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. *Maaseudun uusi aika* 11(1): 28–38.
- Honkala, Kauko 1980. *Kyläyhteisön sosiaalinen kiinteys*. Teoksessa: Tommila, Päiviö & Ismo Heervä (toim.). *Muuttuva kylä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 215–249.
- Hyyryläinen, Torsti 1994. *Toiminnan aika*. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Line Sixtyfour, Vammala.
- Hyyryläinen, Torsti 2000. *Kylätoiminnan perinne sosiaalisena pääomana*. Teoksessa: Hyyryläinen, Torsti & Pertti Rannikko (toim.). *Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka*. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino, Tampere. 109–119.
- Hyyryläinen, Torsti, Hannu Katajamäki, Sirkku Piispanen, Päivi Pylk-

- känen & Vesa Rouhiainen 2011. Kylätoiminnan tila 2010. Helsingin yliopisto, Seinäjoki.
- Jokinen, Kimmo 2005. Sosiologia ja kulttuuritutkimuksen ”kulttuurinen” käänne. Teoksessa: Kovala, Urpo, Katarina Eskola, Kimmo Jokinen, Vesa Niinikangas & Esa Sironen (toim.). Tarkkoja siirtoja. Jyväskylän yliopisto, Nykyculttuurin tutkimuskeskus. Saatavissa: <http://www.arthis.jyu.fi/julkaisut/tarkkojasiirtoja/>. [Viitattu 30.9.2013].
- Kangas, Anita 1988a. Keski-Suomen kulttuuritoimintakeilu tutkimuksena ja politiikkana. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kangas, Anita 1988b. Keski-Suomen kulttuuritoimintakeilu tutkimuksena ja politiikkana. *Lectio praecursoria*. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 16(2): 166–170.
- Karhio, Kirsi 1999. Local Action Groups – Pioneers of a New Mode of Operation. *Maaseudun uusi aika* 7(2): 113–118.
- Karisto, Antti, Pentti Takala & Ilkka Haapola 1998. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutokset Suomessa. WSOY, Porvoo.
- Keränen, Heimo 2002. Kylä, suunnittelu ja paikallinen kehittäminen – Idea uudesta kyläsuunnittelumallista. REDEC Kajaani, Working Papers 39. Oulun yliopisto, Kajaanin kehittämisskeskus, Aikuiskoulutus- ja aluekehitysyksikkö, Kajaani.
- Kilpeläinen, Arja & Anneli Pohjola 2007. Kyläläiset keskiössä. Tutkimus kylien hyvinvointipalveluista. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Kirveenummi, Anna & Riitta Räsänen 2000. Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Knuutila, Seppo 2005. Samankeskinen paikallisuus – rajallisen kiinnostuksen autenttisuus. Teoksessa: Häyrynen, Simo (toim.). Kulttuurin arviointi ja vaikutusten välät. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö, Helsinki. 51–65.
- Knuutila, Seppo, Ilkka Liikanen, Pertti Rannikko, Hannu Itkonen, Merja Koistinen, Jukka Oksa, & Sinikka Vakimo 1996. Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Knuutila, Seppo, Ilkka Liikanen & Pertti Rannikko 1996. Tulkintojen kylät. Paluu Sivakkaan ja Rasimäkeen. Teoksessa: Knuutila, Seppo, Ilkka Liikanen, Pertti Rannikko, Hannu Itkonen, Merja Koistinen, Jukka Oksa & Sinikka Vakimo. Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto, Joensuu. 7–18.
- Knuutila, Seppo & Pertti Rannikko 2008. Sivakka ja Rasimäki tutkimuksina. Teoksessa: Knuutila, Seppo, Pertti Rannikko, Jukka Oksa, Tapio Hämynen, Hannu Itkonen, Heidi Kilpeläinen, Mikko Simula, Sinikka Vakimo & Marjaana Väisänen. Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 9–22.
- Kothari, Uma 2007. Power, Knowledge and Social Control in Participatory Development. Teoksessa: Cooke, Bill & Uma Kothari (toim.). *Participation: The New Tyranny?* Zed Books, London. 139–152.
- Konttila, Sinikka, Tarja Lukkari & Kalle Nieminen 2004. Souva ja huopaa hanke. Kylien ja kunnan suunnitelmien yhteensovittaminen. Kainuulainen maaseutuohjelma kyläläisten ajatuksista. Loppuraportti. Oulun yliopisto. Kajaanin yliopistokeskus. Maaseutokeskus ProAgria, Kainuu.
- Kumpulainen, Kaisu 2012. Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kumpulainen, Kaisu 2013. Kylien asuttuna pitäminen vaatii paikallista aktiivisuutta ja yrittäjämäistä asennetta. *Hyvinvointikatsaus* 2/2013: 23–27.
- Kumpulainen, Mikko 1989. Yhteistyöstä kylätoimintaan. Tutkielma kylätoiminnasta ihmisen alueellisen sidoksen yhteiskunnallistumisen vastatendenssinä. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Lahtinen, Eija 1998. Kylätoiminnan menestystekijät. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Lapintie, Kimmo & Jouko Riipinen 1994. Euroopan syrjäkylät ajan keskiössä. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Lees, Ray & George Smith 1975. Action-research in community development. Routledge & Kegan Paul, London.
- Lehtola, Ilkka 2001. Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, Joensuu.
- Luoto, Ilkka 2008. Paikan tekstit ja niiden henki: johdatus geosemiotiikkaan – matkakertomus paikan kulttuuriseen ytimeen. Oulun yliopisto, Oulu.
- Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi 2009. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2009–2013. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisuja 5/2009.
- Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2007–2013. Maa- ja metsätalousministeriö 10.8.2007.
- McTaggart, Robin 1997. Participatory action research: international contexts and consequences. State University of New York Press, Albany. Saatavissa: <http://site.ebrary.com/lib/jyvaskyla/docDetail.action?docID=10040223>. [Viitattu 30.9.2013].
- Mäki, Matti 1999. Kylät maaseutupoliittikan formuloituina kehittäjäyhteisöinä – riskirytykö? *Maaseudun uusi aika* 7(1): 79–82.
- Newby, Howard 1980. Trend Report: Rural Sociology. *Current Sociology* 28: 3. Saatavissa: <http://csi.sagepub.com/content/28/1/3.full.pdf>. [Viitattu 30.9.2013].
- Nieminen, Kalle 2000. Kylien kehittäminen ja paikallinen omaehtoisuus Kainuussa. REDEC Kajaani, Working Papers 34. Oulun yliopisto, Kajaanin kehittämisskeskus.
- Nieminen, Kalle & Pentti Malinen 1994. Kainuun kylähankkeiden 1992–94 arviointitutkimus. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Tiedonantoja 112. Oulun yliopisto, Oulu.

- Palola, Elina, Elina Rintala & Annikki Savio 2012. Elämää kumppanuusvaltiossa. Teoksessa: Hänninen, Sakari, Elina Palola & Maija Kaivonurmi (toim.). Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. 53–82.
- Palttala, Outi & Bruno Erat 2009. Kestävä kylä pohjoisissa olosuhteissa. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Platt, William Allen 1982. Toward a general theory of evaluation. University Microfilms International, Michigan.
- Pehkonen, Aini 2004. Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Siirtolaisinstituutti, Turku.
- Ponnikas, Jouni, Sirpa Korhonen & Heikki Keränen 2005. Elinvoimaa kylille: Asu kylässä! -hankkeen ulkoinen arviointi. Kajaanin yliopistokeskus, Kajaani.
- Putnam, Robert D. 2000. Bowling alone: the collapse and revival of American community. Simon & Schuster, New York.
- Puuronen, Vesa 1998. LEADER-ohjelma ja kyläaktivisti – paikallisen ja ylikansallisen kohtaaminen pohjoiskarjalaisessa kylässä. Maaseudun uusi aika 6(2): 28–39.
- Rannikko, Pertti, Jukka Oksa, Matti Kuikka, Seppo Knuuttila, Kaija Heikkinen & Heikki Eskelinen 1984. Yhteiskunta kylässä. Tutkimuksia Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto: Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja, Joensuu.
- Rannikko, Pertti 1997. Kaksi vuotta LEADER-sähellystä. Maaseudun uusi aika 5(1): 30–39.
- Rannikko, Pertti 1989. Metsätyö-pienviljelykylä. Tutkimus erään yhdyskuntatyypin noususta ja tuhosta. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Rannikko, Pertti 2008. Sivakan metsät avoimina ja suljettuina tiloina. Teoksessa: Knuuttila, Seppo, Pertti Rannikko, Jukka Oksa, Tapio Hämynen, Hannu Itkonen, Heidi Kilpeläinen, Mikko Simula, Sinikka Vakimo & Marjaana Väisänen 2008. Kylän paikka. Usia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 25–59.
- Rannikko, Pertti 2009. Kylä kaupungin laidaksi: Autoetnografinen tutkimus paikallisyhteisöjen ja identiteettien liikkeistä. Maaseudun uusi aika 17(1): 5–19.
- Rantala, Kati & Pekka Sulkunen (toim.) 2006. Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia. Gaudeamus, Helsinki.
- Rimmi, Mervi 1988. Kylätoiminta kansalaisaktiivisuutena. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 87. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Roininen, Janne 2012. Alue- ja yhdyskuntasuunnittelun arvioinnin fragmentoitunut luonne ja eheyttäminen. Aalto-yliopiston julkaisusarja Tiede + Teknologia 2/2012. Aalto-yliopisto, Helsinki.
- Rosenqvist, Olli & Jouni Kaipainen 2009. Pirityisten ja Rieska-Leaderin hanketoiminnan vaikuttavuus. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/>. [Viitattu 30.9.2013].
- Salmi, Anita 2003. Ylhäältä annettu todellisuus. Leaderin ja ohjelmallisen aluekehityspolitiikan jäljillä. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Salmikangas, Anna-Katriina 2004. Nakertamisesta hanketoimintaan. Tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Studies in sport physical education and health 95, Jyväskylä.
- Sihvola, Sanna & Tuula Isosuo 1998. Tarvitaanko maaseudun kehittämisessä POMOja? Maaseudun uusi aika 6(2): 50–55.
- Siiskonen, Pirjo 2009. Maaseudun uusi aika 10 vuotta. Maaseudun uusi aika 17(3): 62–68.
- Sillanpää, Keimo & Tommi Ålander 2010. Kainuun kyläteemaohjelman arviointi. TK-Evalin arviointiraportti. Oulun yliopisto, Oulu.
- Tommila, Päiviö & Ismo Heervä (toim.) 1980. Muuttuva kylä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Vaasa.
- Tönnies, Ferdinan 1887/1974. Community and Association. Routledge & Kegan, London.
- Uusitalo, Eero 1998. Elinvoimaa maaseudulle: miksi, kenelle ja miten? Maaseutupolitiikan perusteet. Otava, Helsinki.
- Viinikainen, Tytti & Sari Puustinen 2000. Kylä kaupungin kyljessä. Tutkimus maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksesta. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Espoo.
- Vuorinen, Leena 2009. Ikääntyminen maalaiskylässä. Helsingin yliopisto, Helsinki.